

رهاورد تحقیق:

بررسی نقش و کارکرد مطبوعات در توسعه سیاسی

مهدی نوری

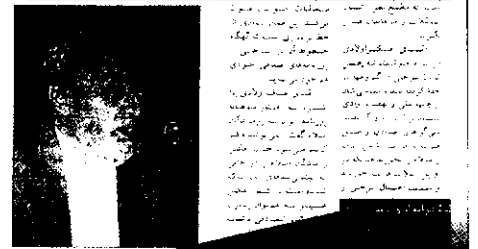
چکیده تحقیق

نمونه‌ای گویا و دقیق برای رسیدن به اهداف این تحقیق باشد. روش تحقیق این مطالعه استفاده از اسناد موجود است و از روش تحلیل محتوا برای جمع‌آوری اطلاعات کمک گرفته شد. داده‌هایی که از عناوین تیتراژ، مفهوم سرمقاله‌ها و مفهوم مقاله‌های سیاسی از طریق فیش‌برداری به دست آمد، در موضوعات متعددی طبقه‌بندی شد و سپس به صورت جداول آماری، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در این تحقیق بین این روزنامه‌ها و چهار موضوع مذکور رابطه معنی‌داری اثبات گردید. از جمله نتایج مطالعه حاضر این است که سه روزنامه مذکور در عمده‌سازی و اهمیت قابل شدن برای موضوعات مختلف، یکسان و همسو نبوده‌اند. بلکه متناسب با دیدگاهها و مواضع سیاسی خود، به صورت متفاوت برای موضوعات کمتر یا بیشتر اهمیت قابل شده‌اند و از نظر شناخت نیازهای سیاسی و رفع آنها، راههای مختلفی را شناسایی کرده‌اند.

در تحقیق حاضر به نقش و کارکرد مطبوعات در توسعه سیاسی پرداخته شده است. مطبوعات در جامعه ما که فعالیت نهادینه حزبی وجود ندارد این وظیفه را به عهده گرفته‌اند. بنابراین مطالعه کارکرد آنها در توسعه و مشارکت سیاسی امری ضروری به نظر می‌رسد. برای انجام این کار کلیه شماره‌های سه روزنامه رسالت، ایران و سلام در سال ۱۳۷۵ به عنوان نمونه انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت. دلیل انتخاب این نمونه‌ها آن بود که دیدگاههای متفاوت روزنامه رسالت و سلام و نظر نسبتاً متعادل روزنامه ایران مطالعه شود. از طرفی، سال ۱۳۷۵ به این جهت گزینش گردید که در این سال جراید شرایط نسبتاً عادی داشتند. در صورتی که سالهای ۷۴، ۷۶ و ۷۷ مصادف با انتخابات پنجمین دوره مجلس شورای اسلامی، هفتمین دوره ریاست جمهوری و اولین دوره شوراها بود. بنابراین جراید بالاترین میزان نوعی از فعالیت سیاسی، بویژه تبلیغات (Propaganda) را داشته‌اند که نمی‌توانست

استراتژی دشمن نفوذ در مطبوعات خودی است

اینکه مطبوعات هم اکنون در دست دشمن است و این دشمنان با استفاده از ابزارهای مختلف سعی در نفوذ در مطبوعات دارند. این موضوع را می‌توان از طریق بررسی سوابق و عملکرد مطبوعات در طول سال‌های اخیر مشاهده کرد. دشمنان با استفاده از روش‌های مختلف سعی در نفوذ در مطبوعات دارند و این موضوع را می‌توان از طریق بررسی سوابق و عملکرد مطبوعات در طول سال‌های اخیر مشاهده کرد.

تنها با آزادی بیان و تکررگرمی می‌توان ریشه‌های فساد را خشکاند

تنها با آزادی بیان و تکررگرمی می‌توان ریشه‌های فساد را خشکاند. این موضوع را می‌توان از طریق بررسی سوابق و عملکرد مطبوعات در طول سال‌های اخیر مشاهده کرد. دشمنان با استفاده از روش‌های مختلف سعی در نفوذ در مطبوعات دارند و این موضوع را می‌توان از طریق بررسی سوابق و عملکرد مطبوعات در طول سال‌های اخیر مشاهده کرد.

اظهار نظر اعضای هیات منصفه مطبوعات در مورد توقف انتشار و دستگیری دست‌اندرکاران روزنامه توس

اعضای هیات منصفه مطبوعات در مورد توقف انتشار و دستگیری دست‌اندرکاران روزنامه توس اظهار نظر کردند. این موضوع را می‌توان از طریق بررسی سوابق و عملکرد مطبوعات در طول سال‌های اخیر مشاهده کرد. دشمنان با استفاده از روش‌های مختلف سعی در نفوذ در مطبوعات دارند و این موضوع را می‌توان از طریق بررسی سوابق و عملکرد مطبوعات در طول سال‌های اخیر مشاهده کرد.

افغانستان در مناطق دهی کردهاند

افغانستان در مناطق دهی کردهاند. این موضوع را می‌توان از طریق بررسی سوابق و عملکرد مطبوعات در طول سال‌های اخیر مشاهده کرد. دشمنان با استفاده از روش‌های مختلف سعی در نفوذ در مطبوعات دارند و این موضوع را می‌توان از طریق بررسی سوابق و عملکرد مطبوعات در طول سال‌های اخیر مشاهده کرد.

بیان موضوع تحقیق

جامعه‌شناسان معتقدند مردم از طریق فرایند جامعه‌پذیری، هنجارهای اجتماعی را می‌آموزند و بدین ترتیب، جریان انتقال فرهنگ به نسلهای بعدی فراهم می‌گردد. همین امر نیز باعث دوام و بقای جامعه می‌شود. فرهنگ سیاسی یکی از زیرساختهای فرهنگ جامعه است، لذا جامعه‌پذیری سیاسی امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. در این نوع از جامعه‌پذیری، مردم حقوق و وظایف متقابل خود با حکومت را فرا می‌گیرند. عوامل متعددی جامعه‌پذیری سیاسی را ممکن می‌سازند که از جمله آنها می‌توان مطبوعات را نام برد. مطبوعات در جامعه می‌توانند حلقه واسطه‌ای بین مردم و حکومت باشند، از یک طرف وظایف مردم نسبت به حکومت را خاطر نشان سازند و از طرفی دیگر، وظایف حکومت را به مردم تفهیم کنند. نکته‌سنجی‌های دقیق، مستند و علمی مطبوعات می‌تواند انجام موفقیت‌آمیز این مسأله را تضمین نماید. در جامعه ما که احزاب و اتحادیه‌های سیاسی به علل گوناگون کمتر قادر به فعالیت مناسبی شده‌اند وظیفه مطبوعات مشکلتر شده، چرا که ساخت و هدایت افکار عمومی جامعه و تقویت بنیه دانش و بینش مردم و ساخت

اذهانی منطقی برای تحلیل رویدادها از وظایف آنهاست. مطبوعات و جراید در تمام زیرساختهای اجتماعی، فرهنگی، مذهبی، اقتصادی و سیاسی و غیره می‌توانند ایفای نقش نمایند و جامعه را به سوی اهداف مشخص که همان ارزشهای اجتماعی است هدایت کنند. این تحقیق به مطالعه میزان تلاش مطبوعات در این زمینه پرداخته است.

ضرورت تحقیق

ما در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که سیر صعودی شمار جمعیت آن همچنان ادامه دارد. جوان بودن این جمعیت و گرایش به زندگی شهری و افزایش شهروندان و کاهش میزان بی‌سوادی نیز از ویژگیهای دیگر آن است. از همه مهمتر اینکه توسعه شبکه ارتباطات جمعی و استفاده از منابع و مراکز اطلاعات و اخبار بین‌المللی در عصر حاضر میزان تمایل مردم به مشارکت سیاسی - اجتماعی را افزایش می‌دهد، از این رو به نظر می‌رسد مطبوعات در ایفای نقش خود از حساسیت بیشتری برخوردار شده‌اند. بنابراین انجام چنین مطالعه‌ای اهمیت دارد و ضروری خواهد بود و نتایج آن ممکن است بازخورد مناسب خود را در پی داشته باشد.

در تحقیق حاضر کلیه شماره‌های سه روزنامه رسالت، ایران و سلام در سال ۱۳۷۵ از سه بُعد، یعنی بررسی تیتراژ، سرمقاله و مقاله‌های سیاسی مورد مطالعه قرار گرفته است.

روش جمع‌آوری اطلاعات

در این تحقیق از روش تحلیل محتوا در جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. «تحلیل محتوا شکل خاصی از تحلیل لغت‌های متن‌ها با استفاده از شیوه‌های آماری است. در تحلیل محتوا، کمتر به سبک متن و بیشتر به فکری که در آن بیان شده است توجه دارد.»^۱

«تحلیل محتوا دارای کاربردهای گوناگون خصوصاً در زمینه کتابها، سخنرانیها و مطبوعات... می‌باشد.»^۲

بنابراین سعی شده از این طریق به میزان اهمیت‌دهی روزنامه‌ها به مقوله‌های گوناگون پی برد که ممکن است در بردارنده راهبردهایی برای این دسته از روزنامه‌ها باشد. در اینجا کلیه تیتراژ اول روزنامه‌ها فیش‌برداری شد و در ۱۴ مقوله متناسب با مفهوم آن کدگذاری و طبقه‌بندی گردید، همچنین تمام سرمقاله‌ها و همچنین مقاله‌های سیاسی این روزنامه‌ها بررسی شد و به لحاظ بیان مفهوم و مطلب آن، در ۱۰ و ۱۲ مقوله طبق جداول مندرج طبقه‌بندی گردید.

استخراج داده‌های تحقیق

در این گام از تحقیق، فراوانی هر مقوله به تفکیک هر روزنامه و مطابق با فصول سال استخراج و جداول یک‌متغیره و دو متغیره آن ترسیم شده است.

فروضیات تحقیق

- ۱- رابطه معنی‌داری بین عناوین تیتراژ اول و روزنامه‌های مورد مطالعه وجود دارد.
- ۲- رابطه معنی‌داری بین موضوعات سرمقاله‌ها و سه روزنامه مورد مطالعه وجود دارد.
- ۳- رابطه معنی‌داری بین موضوعات مقاله‌های سیاسی و روزنامه‌های مورد مطالعه وجود دارد.
- ۴- رابطه معنی‌داری بین میزان مستند بودن مقاله‌های سیاسی و روزنامه‌ها وجود دارد.

ادبیات تحقیق

اولین گام لازم برای حضور مردم در میدانهای مختلف سیاسی جامعه، داشتن اطلاعات، آگاهی و بینش لازم و کافی از وقایع و رویدادهاست. آموزش این امر موجب می‌شود افراد برای تحلیل رویدادها در یک روند منطقی قرار گیرند و واکنشی مطلوب از خود بروز دهند. حرکات شتابزده و نسنجیده، ناشی از کمبود این آموزشهاست: «آموزش گسترده علوم انسانی برای مشارکت سیاسی ضروری است. مطالعه تاریخ، جامعه‌شناسی، حقوق، علوم سیاسی و حتی ادبیات و هنر و پژوهشهای فلسفی از ملزومات فکری و فرهنگی لازم برای مشارکت فعالانه می‌باشد.»^۳

«اولین نشریه چاپی داخل ایران در دوره سلطنت محمدشاه قاجار به وسیله میرزا صالح شیرازی در تهران تأسیس گردید. نخستین شماره این نشریه ماهنامه که دارای نام مخصوصی نبود و به تقلید از واژه روزنامه در زبان انگلیسی (News Paper) «کاغذ روزنامه» نامیده می‌شد، در ۲۵ محرم ۱۲۵۳ هجری قمری مطابق با اول ماه مه ۱۸۳۷ میلادی انتشار یافت.»^۴ «با بررسی نخستین مطبوعات ایران و دیگر کشورهای شرق، معلوم می‌شود که روزنامه‌ها که هدف خود را آگاهی مردم معرفی می‌کردند، در عمل فقط مطالب مورد مصلحت حکومت استبدادی و تعریف و تمجید آنها را انتشار می‌دادند و چنین مطالبی هرگز نمی‌توانست به بالا رفتن سطح آگاهی و هوشیاری

۱- مورس دورزه، روشهای علوم سیاسی اجتماعی، ترجمه خسرو اسدی، تهران، نشر جاویدان، ص ۱۰۰.
 ۲- همان منبع، ص ۱۴۰ - ۱۳۹.
 ۳- روزنامه همشهری ۱۳۷۶/۲/۲۰، ص ۶.
 ۴- روزنامه کیهان ۱۳۷۵/۹/۱۷ ص ۵.

ماهیت رهبری و امثالهم را مقایسه و بررسی می‌کند و در نهایت در رهیافت مطالعات سیستمی - عملکردی، نوسازی تحول و توسعه سیاسی براساس تجزیه و تحلیل سیستمی - کارکردی مورد توجه واقع می‌گردد».^۶

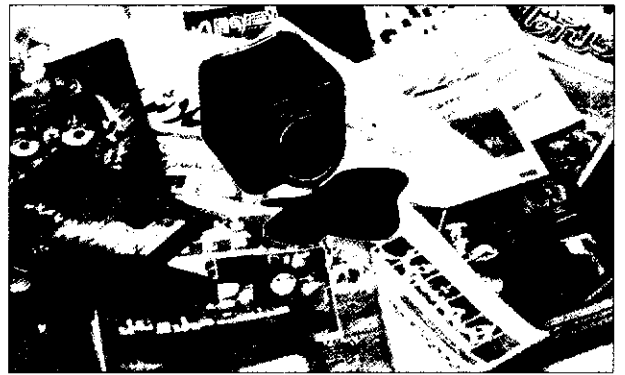
با توجه به آنچه گفته شد لازم است شاخص‌های توسعه سیاسی را مورد توجه قرار داد تا چنانچه خواستار جدی آن هستیم، تحقق آن تسهیل گردد: «هنگامی که از توسعه سیاسی سخن می‌گوییم خواسته یا ناخواسته به معیارها و شاخصه‌هایی اشاره داریم که صرفاً بیان حال جوامع توسعه‌یافته امروزی و یا حتی نظامهای رقابتی و دموکراسی‌های غربی است. این شاخص‌ها طیف وسیعی از مفاهیم و اصطلاحاتی نظیر پیچیدگی، استقلال، انعطاف‌پذیری، یگانگی، پراگماتیسم، مشارکت و رقابت و مدارای سیاسی، قانونمداری، تمرکززدایی سیاسی، تقویت ارزشها و سنتهای دموکراتیک، تجهیز قدرت سیاسی، تنوع و تخصص ساختاری، عبور موفقیت‌آمیز از بحرانهای ششگانه گسترش آزادیها (فردی و اجتماعی) وجود نهادهای مشارکتی کارآمد و پویا برای پاسخگویی به نیازهای اجتماعی و غیره را در بر می‌گیرد که رقابت جامعه مدنی تحقق پذیرفته‌اند».^۷

پس با توجه به آنچه گفته شد می‌توان نتیجه گرفت لزوم گذار از یک جامعه توسعه نیافته سیاسی به سوی توسعه‌یافتگی سیاسی، مرهون ایجاد شرایط و مقتضیاتی است که در قالب شاخص‌ها درباره آن بحث شد. هرگاه جامعه‌ای به حدی از رشد و بلوغ سیاسی برسد که از حلقه‌های مطلق‌اندیشی جوامع بدوی عبور کرده و به درجه‌ای از انعطاف‌پذیری سیاسی برسد و احترام به قانون و حاکمیت قانون را بپذیرد و روابط، جای خود را به ضوابط و شایستگی‌ها واگذار کند، و نیز حق مشارکت در عرصه‌های گوناگون سیاسی فراهم شود، زیربنای تحقق توسعه سیاسی فراهم می‌گردد. این گذار امکان‌پذیر نیست مگر اینکه تغییر در فرهنگ جامعه حاصل شود؛ تغییر به سوی غلبه عقل و منطق بر تمام پیشینه‌های غیر عقلایی که امروز جایگاه بروز و ظهور طولانی ندارد.

۵- همان منبع، ص ۵.

۶- عبدالعلی قوام، نقد نظریه‌های نوسازی و توسعه سیاسی، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۴، ص ۳۴ و ۳۲ به نقل از روزنامه ایران ۷۴/۶/۲۴.

۷- قاسم خرمی، روزنامه ایران، ۷۶/۶/۲۴، ص ۱۰.

خوانندگان بسیار محدود روزنامه‌ها که اغلب هم خرید روزنامه به آنها تحمیل می‌شد کمک کند».^۵

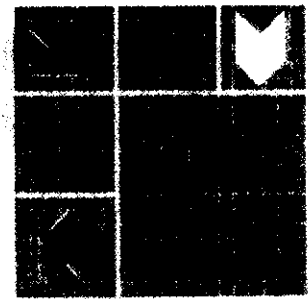
به نظر می‌رسد عدم توسعه سیاسی در گذشته، ناشی از قرار گرفتن مطبوعات در حلقه‌های سانسور و گرایش به تملق و چاپلوسی دستگاه حکومت بوده است. امروز پویایی جامعه ما نیازمند به خارج شدن مطبوعات از محاصره مطلق‌اندیشی‌هاست. چراکه گذشته‌های دور و نزدیک نشان می‌دهد رهایی از این مصیبت، شکوفایی‌های عظیم علمی، فرهنگی و اجتماعی را به همراه داشته است.

توسعه سیاسی

توسعه سیاسی از جمله مفاهیمی است که تقریباً پس از جنگ جهانی دوم در مطالعات علوم اجتماعی مورد توجه قرار گرفت. همچنان که در بعضی تقسیم‌بندی‌ها کشورها را به دو دسته توسعه یافته و کمتر توسعه یافته و یا توسعه نیافته طبقه‌بندی می‌کنند، از نظر سیاسی هم می‌توان این بحث را مطرح کرد. همان‌طور که در تفاوت بین اصطلاح توسعه و رشد، توسعه بر تغییرات رو به افزایش کمی و کیفی دلالت می‌کند، در توسعه سیاسی هم شاخص‌هایی وجود دارد که می‌تواند بیانگر توسعه سیاسی باشد. پیرامون توسعه سیاسی نظریه‌ها و الگوهای متعددی وجود دارد که در اینجا مجال پرداختن به آن نیست، لیکن «کلیه نظریه‌های مرتبط با مقوله توسعه سیاسی را می‌توان بر اساس سه رهیافت کلی مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرار داد: رهیافت موسوم به مطالعات مربوط به فرایند اجتماعی تلاش می‌نماید ضمن بررسی رابطه بین متغیرهای گوناگون، عوامل مؤثر بر دگرگونی و توسعه را مشخص سازد. رهیافت مطالعات تاریخی و مقایسه‌ای ضمن مقایسه جوامع گوناگون با یکدیگر معیارهایی چون فرهنگ،

قانون مطبوعات، اهرم کنترل یا حافظ آزادی؟ - قسم

حقوق مطبوعات در

اجتماعی

• اصل ۲۴ قانون اساسی: نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزاد مبنای اسلام یا حقوق عمومی باشند

اشاره: حقوق مطبوعات در ایران قسمت دوم از مقاله‌ای است از دکتر سیدمحمد هاشمی که ضمن یک بررسی تاریخی از قوانین مطبوعاتی در ایران ضرورت‌های تدوین یک قانون مطبوعات جامع و متناسب با جامعه‌شناسی و شرایط اجتماعی و فرهنگی ایران را مورد تأکید قرار می‌دهد. در بخش اول مقاله ضمن یک بررسی تاریخی از سیر حقوق مطبوعاتی در ایران و رابطه دولت و مطبوعات بطور اجمال مورد بررسی قرار گرفت. اینک در قسمت دوم این مقاله به مقایسه حقوق مطبوعات در قبل و بعد از انقلاب پرداخته شده است. با هم می‌خوانیم:

ج - ماهیت مضامین مطبوعات

اعضای این هیأت از این است که

مطالب آزادند، مگر آنکه محل به اساس اسلام یا حقوق عمومی باشد. تفصیل آن را قانون تعیین می‌کند. علاوه بر آن، به موجب اصل یکصد و شصت و هشتم: «رسیدگی به جنایات سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیأت متصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد. نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیأت متصفه... در قانون

تکالیف مطبوعات اساسی، نظارت بر مطبوعات و حقوق مردم در مسائل مطبوعات، به ذکر جزئیات معنی بر داشته و رسیدگی به جنایات سیاسی و مطبوعاتی دادگاههای عمومی و خصمه هات متصفه مقرر داشته و اصولاً حقوقی را در این خصوص پیش‌بینی کرده است. قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ که جایگزین لایحه قانونی ۱۳۵۸ شده، مشتمل بر شش فصل و ۳۶ ماده است.

فرهنگ سیاسی

از جمله اصطلاحات بسیار کاربردی که اخیراً مورد توجه علوم اجتماعی قرار گرفته، فرهنگ سیاسی (Political culture) می‌باشد. این بحث در جامعه‌شناسی سیاسی جایگاه ویژه‌ای دارد. فرهنگ سیاسی را می‌توان نگرش (Attitude) و جهتگیری (Orientalion) واقعی مردم یک جامعه نسبت به سیاستهای نهاد حکومت دانست: «این مفهوم، وصف‌کننده سلوک‌ها، باورها، و قواعدی است که یک دستگاه سیاسی را هدایت می‌کنند و مشترکاً به وسیله تاریخ آن دستگاه [نظام] و تجارب اعضایش تعیین می‌شود. اصطلاح فرهنگ سیاسی برای مشخص کردن تفاوت‌های نظامات سیاسی و نیز در تحلیلی که راجع به اینها از نقطه نظرهای رفتاری به عمل می‌آید و با روانشناسی و جامعه‌شناسی سر و کار پیدا می‌کند به کار می‌رود. مطالعه فرهنگ سیاسی الثفات خود را بر محتوای این فرهنگ و فراگردهای جامعه‌پذیری و جذب و ذهنی شدن ارزشهای سیاسی معطوف می‌کند و بنابراین توجه به نقش عوامل گوناگون وساطت‌کننده در زمینه جامعه‌پذیری سیاسی؛ مانند خانواده، آموزش و پرورش، رسانه‌های عمومی،

و احزاب را شامل می‌شود. بالاخره سازگاری فرهنگ سیاسی با ارزشها و سلوکهای جاری در فرهنگ وسیعتر ملی و فرهنگهای برگزیدگان و توده را نیز مورد توجه قرار می‌دهد.^۸ نکته قابل ذکر اینکه بخشی از فرهنگ جامعه، فرهنگ سیاسی است که می‌توان آن را به‌عنوان زیرساخت فرهنگ جامعه محسوب کرد: «فرهنگ سیاسی حاصل فرهنگ عمومی جامعه، ایدئولوژی طبقات حاکم و عملکرد ساختار قدرت سیاسی است.»^۹ می‌توان گفت این فرهنگ شامل ارزشها، هنجارها و نظامهای اعتقادی خاصی است که ناظر بر خواستها، تکالیف و روابط متقابل بین مردم و حکومت می‌باشد.

«از نظر توسعه سیاسی، دو نوع عمده فرهنگ سیاسی قابل تشخیص است؛ یکی فرهنگ سیاسی پاتریمونیالیستی و دیگری فرهنگ سیاسی دموکراتیک. این دو نوع فرهنگ

۸- نیکلاس آبرکرامبی و دیگران، فرهنگ جامعه‌شناسی، ترجمه حسن پویان، تهران، انتشارات چاپخش، ۱۳۷۳، چاپ دوم، ص ۲۸۵.
۹- پای لوسین، فرهنگ سیاسی و توسعه سیاسی، ترجمه مجید محمدی، نامه فرهنگ، شماره ۵ و ۶، ۱۳۷۰، ص ۳۹.

حده با حفظ هیات مستقله
ای می شود. در این قاعه نیست
و تکی تشکیل هیات مستقله و آیین
به سکوت و گزار شده که به نظر
با مقررات لایحه قانونی مصوب
ن انقلاب هنوز قانوناً به فوت خود
شد.

۳- ضرورت تدوین قانون

جامع مطبوعاتی

بروری با قاعه نگذا

دین و سبيله، قانون به درستی و با امید
به عدالت همه جانبه، بتواند قابلیت
جرائی بسازد.
ص. ۱۰۰، راه ابرار
اجتماعی، می تواند مستقل از این
هویت و حالت باشد. در این خصوص
عه اهل ذیل قابل توجه است.
الف - فرهنگ و ادب مطبوعاتی
ج - جوسازهای سیاسی
افراطی راه را بر روی هر گونه انتقاد حتی
خیر خواهانه و سازنده ببندند و عرصه را
بر آزادی مطبوعات مطلوب تنگ کنند.

دیگر است. چنانچه جامعه‌ای به نحوی از انجام این امر ناتوان گردد حیات و بقای جامعه انسانی تهدید خواهد شد. جامعه‌پذیری سیاسی هم در همین راستا قرار دارد، با این تفاوت که این امر در حوزه دانش و رفتار سیاسی می‌باشد. در تعریف این اصطلاح چنین آمده که: «جامعه‌پذیری سیاسی فرایند مستمر یادگیری است که به موجب آن، افراد ضمن آشنا شدن با نظام سیاسی از طریق کسب اطلاعات و تجربیات، به وظایف، حقوق و نقشهای خویش در جامعه پی می‌برند. در این فرایند، ارزشها، ایستها، نهادها، اعتقادات و آداب و رسوم از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد.

امکان دارد در جریان این انتقال تغییرات و تعدیلهایی نیز صورت پذیرد.»^{۱۰}

با دو صورت‌بندی اجتماعی عمده یعنی صورت‌بندی سنتی و صورت‌بندی مدرن جامعه منطبق هستند. در فرهنگ پاتریمونیالیستی قدرت پدیده‌ای رمزآمیز تلقی می‌شود. برخوردارای عاطفی نسبت به قدرت وجود دارد که ناشی از تشهای درونی شخصیت افراد است که خود ریشه در بافت کلی جامعه دارد. در این جامعه اشخاص در برابر قدرت برتر یا دولت، مطیع و منقاد و صاحبان قدرت به نحوی مقدس هستند.»^{۱۱} اما «در فرهنگ سیاسی دموکراتیک نهادها و سازمانهای سیاسی موجب تحدید قدرت طبقه حاکم هستند. همکاری بین افراد بلکه بین گروههای اجتماعی و سازمانها و تشکیلات سیاسی به نحو قابل توجهی مشهود است و اعتماد و پایه اولیه تجمع و انجمنهاست.»^{۱۲}

جامعه‌پذیری سیاسی

در حوزه مطالعاتی روان‌شناسی و جامعه‌شناسی بحثی تحت عنوان جامعه‌پذیری یا اجتماعی شدن (Socialization) به اشتراک وجود دارد. از جمله کارکردهای جامعه‌پذیری انتقال فرهنگ از نسلی به نسل

۱۰- همان منبع، ص ۳۹.
۱۱- ژولین فروند، جامعه‌شناسی ماکس وبر، ترجمه عبدالحسین نیک‌کهر، تهران، نشر نیکان، ۱۳۶۲، ص ۲۵۳.
۱۲- عبدالعلی قوام، توسعه سیاسی و تحول اداری، نشر قومس، ۱۳۷۱، ص ۷۴.

عمومی را تعیین می‌کند و بر آن اثر می‌گذارد، مشارکت سیاسی نامیده‌اند.^{۱۳} بنابراین براساس این تعریف می‌توان گفت شرکت در تعیین و انتخاب رهبران جامعه به‌عنوان مهمترین سیاستگذاران و همین‌طور سیاستهای عمومی جامعه، از ویژگیهای جوامع دموکراتیک است. به عبارتی دیگر می‌توان گفت مشارکت سیاسی عبارت است از: «هر عمل داوطلبانه، موفق یا ناموفق سازمان‌یافته یا بدون سازمان، دوره‌ای یا مستمر برای تأثیر نهادن بر انتخاب سیاستهای عمومی، اداره امور عمومی، انتخاب رهبران سیاسی در هر سطحی از حکومت محلی یا ملی...»^{۱۴}

همان‌طور که در تعریف فوق ملاحظه می‌شود اولاً مشارکت سیاسی به‌عنوان یک عمل (Action) مطرح شده است. ثانیاً تأکید بر داوطلبانه بودن آن دارد، ثالثاً اصل را بر این می‌گذارد که شهروند حق انتخاب و گزینش رهبران و سیاستهای جامعه را دارد و از نوعی آزادی عمل برخوردار است.

در پایان این بحث بد نیست اشاره‌ای شود که در آستانه قرن بیست و یکم، قرار گرفتن در صف کشورهای در حال توسعه مستلزم ایجاد شرایطی خاص در جامعه می‌باشد و از جمله آنها می‌توان به مشارکت سیاسی مردم و همین‌طور تمرین سیاسی آنان اشاره کرد. همان‌طور که معلم پس از آموزش دقیق درس، انتظار تمرین صحیح درس را دارد،

همان‌طور که از این اصطلاح استنباط می‌شود و در تعریف فوق به آن اشاره شده است، جامعه‌پذیری سیاسی بر اثر فرایند یا سلسله اقدامات یادگیری به‌وجود می‌آید. برای رسیدن به این هدف که همان یادگیری وظایف، حقوق و نقshاست، عواملی در آن تأثیرگذارند که می‌توان خانواده، گروه همسالان، آموزش و پرورش، گروههای مرجع مثل احزاب و اتحادیه‌ها و رسانه‌های جمعی مثل رادیو، تلویزیون، مطبوعات و... را نام برد.

این مقاله در صدد است نقش و کارکرد مطبوعات در توسعه سیاسی را مورد بحث قرار دهد و از طرفی می‌توان گفت میزان تلاش مطبوعات در جامعه‌پذیری سیاسی مردم را بررسی می‌کند. بنابراین در صدد بررسی میزان اهمیت‌دهی مطبوعات به شناسایی زمینه‌های لازم جهت ارتقای سطح کیفی دانش، بینش و منش سیاسی جامعه می‌باشد. به بیان دیگر مطالعه حاضر به این پرداخته که مطبوعات تا چه حد برای مشارکت سیاسی افراد جامعه یا مردم، مبتنی بر رشد و آگاهی دادن تلاش می‌کند و از همه مهمتر اینکه آیا مطبوعات توانسته‌اند نیازهای متعدد و گوناگون مردم را برای شرکت در میدانهای مختلف سیاسی شناسایی کنند؟

مشارکت سیاسی

از مشارکت سیاسی تعاریف گوناگونی شده است که پرداختن به تمام آنها در اینجا ممکن نیست، بنابراین به اختصار می‌توان گفت: «شرکت در فراگردهای سیاسی را که به گزینش رهبران سیاسی منجر می‌شود و سیاست

۱۳- نیکلاس آبراگامبی و دیگران. فرهنگ جامعه‌شناسی، ترجمه حسن پویان، انتشارات چاپخش، ۱۳۷۳، چاپ دوم، ص ۲۸۶.

۱۴- روزنامه همشهری، ۷۶/۲/۲۱، ص ۶.

«با بررسی نخستین مطبوعات ایران و دیگر کشورهای شرق، معلوم می‌شود که روزنامه‌ها که هدف خود را آگاهی مردم معرفی می‌کردند، در عمل فقط مطالب مورد مصلحت حکومت استبدادی و تعریف و تمجید آنها را انتشار می‌دادند و چنین مطالبی هرگز نمی‌توانست به بالا رفتن سطح آگاهی و هوشیاری خوانندگان بسیار محدود روزنامه‌ها که اغلب هم خرید روزنامه به آنها تحمیل می‌شد کمک کند.»

مطبوعات در جامعه می‌توانند حلقه واسطه‌ای بین مردم و حکومت باشند، از یک طرف وظایف مردم نسبت به حکومت را خاطر نشان سازند و از طرفی دیگر، وظایف حکومت را به مردم تفهیم کنند. نکته‌سنجی‌های دقیق، مستند و علمی مطبوعات می‌تواند انجام موفقیت‌آمیز این مسأله را تضمین نماید.

انتظار تمرین سیاسی در جامعه وقتی مطلوب و منطقی و صحیح خواهد بود که معلمین آن که از جمله آنها مطبوعات را می‌توان نام برد در ارائه صحیح و منطقی این درس، توانایی، صداقت و دلسوزی خود را در عرصه آموزش - آن هم در ابعاد و جوانب گوناگون - آشکار سازند. قطعاً عدم آموزش یا آموزش ناقص، تمرین صحیحی را به همراه نخواهد داشت. پس مطبوعات با شناسایی نیازهای گوناگون جامعه و فراهم ساختن زمینه‌های مناسب آموزشی می‌توانند امکان مشارکت سیاسی عقلایی و خارج از موضع‌گیریهای احساسی و شتابزده را فراهم سازد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این مرحله از تحقیق اطلاعات تحقیق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. ابتدا از نظر درصد ستونی، به این معنا که یک موضوع یا مقوله در بین کل موضوعات یک روزنامه چقدر مهم است و سپس از نظر درصد سطری که ملاحظه خواهد شد هر موضوع چه میزان مورد توجه هر روزنامه قرار گرفته، بررسی شده است.

تحلیل ستونی داده‌ها

جداول ۱ تا ۳ به توصیف جامعه آماری به تفکیک فصول سال پرداخته است. کاربرد این تفکیک این است که چنانچه لازم باشد مقایسه روند موضوعات مختلف در فصول سال امکان‌پذیر شود که در اینجا از آن صرف نظر شده است.

در جدول شماره ۱، تیتراژ روزنامه‌ها نمایش داده شده است. ملاحظه می‌شود روزنامه رسالت و ایران با ۲۰ و ۳۷ درصد، نخستین اولویت خود را به موضوع اقتصادی و سازندگی اختصاص داده‌اند. در حالی که روزنامه سلام با ۳۷ درصد، سیاست خارجی را مهم دانسته است. در دومین سطح از اولویت‌ها، رسالت با ۱۹ درصد سیاست خارجی و ایران با ۱۹ درصد، به مسائل فرهنگی - آموزشی و سلام با ۲۶ درصد به مسائل اقتصادی و سازندگی پرداخته‌اند. سومین اولویت بدین صورت است که رسالت با ۱۵ درصد به مسائل فرهنگی - آموزشی، ایران با ۱۸ درصد به سیاست خارجی و سلام با ۹ درصد به مسائل سیاسی پرداخته‌اند.

استخراج داده‌های تحقیق

در این فصل از تحقیق پس از آنکه تیتراژ، سرمقاله‌ها و مقاله‌های سیاسی سه روزنامه مورد بررسی قرار گرفت و عمل فیش‌برداری آن کامل شد، استخراج اطلاعات به این صورت انجام گرفت که مقوله‌های متعددی که می‌شد از مجموع اطلاعات به دست آمده طراحی نمود را مشخص و کدگذاری کرده، سپس داده‌های تحقیق به صورت فراوانی در مقوله‌های مختلف طبقه‌بندی شدند. در این فصل ابتدا جداول یک متغیره جهت توصیف جامعه آماری و سپس جداول دو متغیره برای تست فرضیات چهارگانه طراحی و تدوین شده است. در نهایت با استفاده از درصدهای سطری و ستونی به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شده است.

در جدول شماره ۲، سرمقاله روزنامه‌ها نشان داده شده است. روزنامه رسالت اولویت اول تا سوم خود را به ترتیب به موضوعاتی همچون سیاست خارجی، مسائل مذهبی و فرهنگی - آموزشی به ترتیب ۳۱ و ۱۳ و ۱۱ درصد اختصاص داده است. روزنامه ایران این اولویت را به ترتیب برای سیاست خارجی، مسائل فرهنگی - آموزشی، اقتصادی و سازندگی مهم دانسته است. روزنامه سلام در اولویت اول خود مسائل انتخابات و در اولویت دوم موضوعات متنوعی همچون اقتصادی و سازندگی، سیاسی، فرهنگی، آموزشی، مذهبی و سومین اولویت را به سیاست خارجی به ترتیب با ۲۵، ۱۵ و ۷ درصد اختصاص داده است.

جدول شماره ۳ نشان‌دهنده وضعیت روزنامه‌ها در بخش مقالات سیاسی است. در اینجا تفاوت‌های زیادی وجود دارد. روزنامه رسالت ۹۱/۵ درصد به مسائل مربوط به سیاست خارجی پرداخته است و ۸/۵ درصد دیگر را به ۹ موضوع کلیدی و اساسی دیگر، در حالی که روزنامه ایران، تاریخ سیاسی را با ۲۷ درصد در درجه اول مهم دانسته و سپس مباحث سیاسی و سیاست خارجی را به ترتیب با ۱۹ و ۱۸ درصد مهم دانسته است.

روزنامه سلام هم سیاست خارجی را در اولویت اول قرار داده، منتهی با ۲۸ درصد و اولویت دوم و سوم خود را به ترتیب به مسائل سیاسی، اجتماعی و آموزش مفاهیم سیاسی پرداخته است.

جدول ۱- توزیع فراوانی تیتر اول روزنامه‌ها به تفکیک فصول سال

روزنامه		رسالت					ایران					سلام				
		بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع درصد	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع درصد	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع درصد
سیاست خارجی	۷	۱۸	۱۷	۸	۵۰	۱۹	۱۲	۱۹	۱۲	۱۲	۲۷	۲۲	۲۲	۲۳	۱۰۶	۲۶
آموزش مفاهیم سیاسی	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۳	۱	۰	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ولایت فقیه	۵	۱	۱	۳	۱۰	۰	۲	۰	۰	۲	۰	۰	۱	۱	۱	۱
اقتصادی و سازندگی	۱۱	۱۸	۱۲	۱۵	۵۶	۳۷	۲۷	۲۳	۲۸	۱۰۴	۱۴	۱۹	۲۳	۱۸	۷۲	۲۶
انتخابات	۲	۱	۳	۶	۱۳	۵	۰	۰	۰	۵	۲	۰	۰	۰	۶	۲
اجتماعی	۰	۲	۳	۳	۱۱	۹	۵	۱	۵	۲۱	۳	۰	۸	۴	۱۲	۴
سیاسی	۱	۲	۲	۲	۷	۱	۱	۱	۱	۴	۱	۸	۵	۱۲	۲۶	۹
انقلاب و نظام	۱	۸	۵	۶	۲۰	۶	۵	۵	۵	۲۱	۲	۲	۱	۶	۱۱	۴
فرهنگی - آموزشی	۸	۷	۱۶	۱۰	۴۱	۱۹	۱۶	۹	۱۶	۵۳	۶	۶	۹	۰	۲۱	۸
مذهبی	۳	۳	۹	۳	۱۹	۲	۰	۲	۰	۱۲	۳	۱	۱	۱	۶	۲
مناسبتها	۲	۲	۰	۶	۱۰	۲	۰	۰	۳	۶	۲	۲	۱	۲	۱۱	۴
نظامی	۳	۲	۰	۰	۵	۷	۱	۲	۱	۱۱	۱	۰	۳	۱	۶	۲
قوای سه‌گانه	۱۰	۲	۱	۰	۱۳	۳	۰	۲	۲	۹	۳	۱	۰	۲	۲	۱
سایر	۲	۱	۳	۲	۸	۳	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰

جدول ۲- توزیع فراوانی موضوعات سرمقاله‌های روزنامه‌ها به تفکیک فصول سال

روزنامه		رسالت					ایران					سلام							
مقوله‌ها		بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع	درصد	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع	درصد	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع	درصد
سیاست خارجی		۱۱	۲۲	۱۹	۱۸	۷۰	۳۱	۸	۸	۱۵	۱۱	۴۲	۵۵	۰	۱	۲	۰	۲	۷
آموزش مفاهیم سیاسی		۲	۰	۱	۱	۴	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ولایت فقیه		۱	۳	۴	۹	۱۷	۸	۰	۱	۱	۱	۳	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰
اقتصادی و سازندگی		۵	۵	۲	۲	۱۴	۶	۲	۱	۱	۳	۷	۹	۲	۰	۵	۰	۷	۱۵
انتخابات		۱	۷	۱	۸	۱۷	۸	۳	۱	۰	۱	۵	۶	۱۱	۰	۰	۰	۱۱	۲۵
اجتماعی		۰	۳	۱	۲	۶	۳	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۲	۴
سیاسی		۷	۴	۴	۱	۱۶	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۱	۱	۰	۷	۱۵
انقلاب و نظام		۰	۰	۴	۱	۵	۲	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
فرهنگی - آموزشی		۱۳	۰	۳	۹	۲۵	۱۱	۴	۲	۰	۲	۸	۱۰	۴	۲	۰	۰	۷	۱۵
مذهبی		۹	۲	۱۱	۶	۲۸	۱۳	۲	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۰	۶	۰	۷	۱۵
مناسبت‌ها		۱	۳	۶	۱	۱۱	۵	۲	۱	۱	۲	۶	۸	۱	۰	۰	۰	۱	۲
نظامی		۱	۴	۳	۱	۹	۴	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۰	۱	۰	۰	۱	۲

جدول ۳- توزیع فراوانی موضوعات مقاله‌های سیاسی روزنامه‌ها به تفکیک فصول سال

روزنامه		رسالت					ایران					سلام							
مقوله‌ها		بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع	درصد	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع	درصد	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع	درصد
سیاست خارجی		۸۶	۹۵	۸۹	۴۹	۳۱۹	۹۱/۵	۱۰	۹	۸	۴	۳۱	۱۸	۲۴	۱۹	۲۰	۱۱	۷۴	۲۸
آموزش مفاهیم سیاسی		۲	۱	۱	۱	۵	۱	۱	۸	۴	۵	۱۸	۱۰	۹	۱۰	۱۲	۱۵	۴۶	۱۸
گروه‌های سیاسی		۰	۰	۰	۰	۱	۰/۵	۱	۰	۰	۱	۲	۱	۹	۱	۳	۵	۱۸	۷
تاریخ سیاسی		۰	۰	۳	۰	۳	۱	۳	۱۶	۸	۲۰	۴۷	۲۷	۴	۴	۲	۴	۱۴	۵
نهاد‌های سیاسی		۸	۰	۲	۰	۱۰	۳	۶	۰	۰	۰	۶	۳	۱	۰	۰	۰	۱	۰/۵
مباحث سیاسی		۱	۰	۲	۰	۳	۱	۱۳	۹	۴	۷	۳۳	۱۹	۴	۱۰	۷	۵	۳۲	۱۲
دینی - سیاسی		۰	۰	۲	۲	۴	۱	۳	۳	۶	۲	۱۴	۸	۴	۱۴	۰	۲	۲۱	۸
سیاسی - نظامی		۰	۰	۱	۰	۱	۰/۵	۰	۱	۰	۲	۳	۲	۲	۰	۰	۰	۱	۰/۵
اقتصادی - سیاسی		۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۳	۵	۵	۳	۳	۰	۰	۰	۳	۲
اجتماعی - سیاسی		۰	۰	۱	۰	۱	۰/۵	۳	۲	۸	۴	۱۷	۹	۱۴	۱۸	۱۱	۷	۵۰	۱۹

تحلیل سطری داده‌ها

در این قسمت از بحث، به میزان اهمیت‌دهی روزنامه‌ها به هر یک از موضوعات در جداول ۴ تا ۶ پرداخته شده است. اما به لحاظ اینکه تمام مقولات را در اینجا نمی‌توان این‌گونه بررسی نمود، فقط به چند نمونه که در توسعه سیاسی مؤثرتر می‌باشند اشاره می‌گردد.

الف: تیتراول

۱- سیاست خارجی: روزنامه سلام، ایران و رسالت به ترتیب با ۵۱، ۲۵ و ۲۴ درصد به آن پرداخته‌اند. بدین معنا که در بخش تیتراول، سلام بیشترین اهمیت را به سیاست خارجی داده است و دیگر روزنامه‌ها آنرا به ترتیب فوق مهم دانسته‌اند.

۲- آموزش مفاهیم سیاسی: رسالت با ۳۳ درصد، ایران با ۶۷

- درصد و سلام با صفر درصد به ترتیب به آن پرداخته‌اند.
- ۳- ولایت فقیه: رسالت با ۷۲ درصد، ایران با ۲۱ درصد و سلام با ۷ درصد به آن موضوع اهمیت داده‌اند.
- ۴- انتخابات: رسالت ۵۴ درصد، سلام ۲۵ درصد و ایران با ۲۱ درصد آن را مهم دانسته‌اند.
- ۵- مسائل سیاسی: سلام با ۷۳ درصد، رسالت ۱۹ درصد و ایران با ۸ درصد پیرامون مسائل سیاسی سخن گفته‌اند.

ب: سرمقاله‌ها

- ۱- سیاست خارجی: رسالت با ۶۱ درصد، ایران ۳۶ درصد و سلام ۳ درصد به ترتیب به آن اهمیت داده‌اند.
- ۲- آموزش مفاهیم سیاسی: در بخش سرمقاله‌ها فقط چهار مورد روزنامه رسالت به آن پرداخته که ۱۰۰ درصد را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی تیتراول به تفکیک روزنامه و درصد ستونی و سطری

جمع	درصد سطری			درصد ستونی			سلام	ایران	رسالت	روزنامه
	۳	۲	۱	۳	۲	۱				
۱۰۰	۵۱	۲۵	۲۴	۳۷	۱۸	۱۹	۱۰۶	۵۲	۵۰	سیاست خارجی
۱۰۰	۰	۶۷	۳۳	۰	۱	۱	۰	۴	۲	آموزش مفاهیم سیاسی
۱۰۰	۷	۲۱	۷۲	۱	۱	۴	۱	۳	۱۰	ولایت فقیه
۱۰۰	۳۲	۴۴	۲۴	۲۶	۳۷	۲	۷۴	۱۰۴	۵۶	اقتصادی و سازندگی
۱۰۰	۲۵	۲۱	۵۴	۲	۲	۵	۶	۵	۱۳	انتخابات
۱۰۰	۳۸	۲۸	۳۴	۴	۳	۴	۱۲	۹	۱۱	اجتماعی
۱۰۰	۷۳	۸	۱۹	۹	۱	۳	۲۶	۳	۷	سیاسی
۱۰۰	۲۳	۳۴	۴۳	۴	۶	۸	۱۱	۱۶	۲۰	انقلاب و نظام
۱۰۰	۱۸	۴۶	۳۶	۸	۱۹	۱۵	۲۱	۵۳	۴۱	فرهنگی آموزشی
۱۰۰	۱۶	۳۲	۵۲	۲	۴	۷	۶	۱۲	۱۹	مذهبی
۱۰۰	۴۱	۲۲	۳۷	۴	۲	۴	۱۱	۶	۱۰	مناسبتها
۱۰۰	۳۳	۳۹	۲۸	۲	۲	۲	۶	۷	۵	نظامی
۱۰۰	۸	۳۷	۵۴	۱	۳	۵	۲	۹	۱۳	قوای سه‌گانه
۱۰۰	۰	۲۷	۷۳	۰	۱	۳	۰	۳	۸	سایر

- ۳- ولایت فقیه: روزنامه رسالت با ۶۳ درصد، سلام با ۲۶ درصد و ایران با ۱۱ درصد مورد توجه قرار داده‌اند.
- ۴- انتخابات: روزنامه رسالت با ۷۱ درصد، ایران با ۲۱ درصد و سلام با ۸ درصد آن را مهم دانسته‌اند.
- ۵- سیاسی: رسالت با ۹۷ درصد و روزنامه سلام با ۳ درصد به این موضوع پرداخته است.

ج: مقاله‌های سیاسی

جدول ۶ اختصاص به توزیع فراوانی مقاله‌های سیاسی دارد، تمام مقوله‌ها در توسعه سیاسی مؤثر می‌باشد اما چون امکان بررسی کلیه موارد نبود. فقط در اینجا هم به پنج مورد پرداخته می‌شود، لیکن به این معنا نیست که پنج

- مورد دیگر از مقوله‌ها در توسعه سیاسی مؤثر نمی‌باشند.
- ۱- سیاست خارجی: رسالت با ۷۵ درصد، سلام با ۱۸ درصد و ایران با ۷ درصد به آن پرداخته‌اند.
- ۲- آموزش مفاهیم سیاسی: سلام با ۶۷ درصد، ایران با ۲۶ درصد و رسالت با ۷ درصد آن را حایز اهمیت دانسته‌اند.
- ۳- گروه‌های سیاسی: روزنامه سلام با ۸۶ درصد، ایران با ۹ درصد و رسالت با ۵ درصد به آن پرداخته است.
- ۴- تاریخ سیاسی: روزنامه ایران ۷۳ درصد، سلام ۲۲ درصد و رسالت با ۵ درصد آن را مهم دانسته‌اند.
- ۵- نهادهای سیاسی: رسالت با ۵۹ درصد، ایران با ۳۵ درصد و سلام با ۶ درصد آن را مورد توجه خود قرار داده‌اند.

جدول شماره ۵: توزیع فراوانی موضوعات سرمقاله‌ها به تفکیک روزنامه و درصد ستونی و سطری

مقوله‌ها	رسالت	ایران	سلام	درصد ستونی			درصد سطری			جمع
				۱	۲	۳	۱	۲	۳	
سیاست خارجی	۷۰	۴۲	۳	۷	۵۵	۳۱	۶۱	۳۶	۳	۱۰۰
آموزش مفاهیم سیاسی	۴	۰	۰	۰	۰	۲	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰
ولایت فقیه	۱۷	۳	۰	۰	۴	۸	۶۳	۱۱	۲۶	۱۰۰
اقتصادی و سازندگی	۱۴	۷	۷	۱۵	۹	۶	۴۴	۲۲	۳۴	۱۰۰
انتخابات	۱۷	۵	۱۱	۲۵	۶	۸	۷۱	۲۱	۸	۱۰۰
اجتماعی	۶	۱	۲	۴	۱	۳	۴۳	۷	۵۰	۱۰۰
سیاسی	۱۶	۰	۷	۱۵	۰	۷	۹۷	۰	۳	۱۰۰
انقلاب و نظام	۵	۱	۰	۰	۱	۲	۸۳	۱۷	۰	۱۰۰
فرهنگی آموزشی	۲۵	۸	۷	۱۵	۱۰	۱۱	۶۲	۲۰	۱۸	۱۰۰
مذهبی	۲۸	۲	۷	۱۵	۳	۱۳	۷۶	۵	۱۹	۱۰۰
مناسبتها	۱۱	۶	۱	۲	۸	۵	۶۱	۳۳	۶	۱۰۰
نظامی	۹	۲	۱	۲	۳	۴	۷۵	۱۷	۸	۱۰۰

جدول شماره ۶: توزیع فراوانی موضوعات مقاله‌های سیاسی به تفکیک روزنامه و درصد ستونی و سطری

جمع	درصد سطری			درصد ستونی			سلام	ایران	رسالت	روزنامه
	۳	۲	۱	۳	۲	۱				
۱۰۰	۱۸	۷	۷۵	۲۸	۱۸	۹۹	۷۴	۳۱	۳۱۹	سیاست خارجی
۱۰۰	۶۷	۲۶	۷	۱۸	۱۰	۱	۴۶	۱۸	۵	آموزش مفاهیم سیاسی
۱۰۰	۸۶	۹	۵	۷	۱	۰/۵	۱۸	۲	۱	گروه‌های سیاسی
۱۰۰	۲۲	۷۳	۵	۵	۲۷	۱	۱۴	۴۷	۳	تاریخ سیاسی
۱۰۰	۶	۳۵	۵۹	۰/۵	۳	۳	۱	۶	۱۰	نهادهای سیاسی
۱۰۰	۴۷	۴۹	۴	۱۲	۱۹	۱	۳۲	۳۳	۳	مباحث سیاسی
۱۰۰	۵۴	۳۶	۱۰	۸	۸	۱	۲۱	۱۴	۴	دینی - سیاسی
۱۰۰	۲۰	۶۰	۲۰	۰/۵	۲	۰/۵	۱	۳	۱	سیاسی - نظامی
۱۰۰	۳۷	۶۳	۰	۲	۳	۰	۳	۵	۰	اقتصادی سیاسی
۱۰۰	۷۴	۲۵	۱	۱۹	۹	۰/۵	۵۰	۱۷	۱	اجتماعی سیاسی

تست فرضیات

اینکه اطلاعات آماری جدول فوق بدین ترتیب به دست آمده است: ستون سیاست خارجی عیناً اطلاعات قبلی است. ستون سیاسی از ادغام اطلاعات آماری مقوله‌های مفاهیم سیاسی، ولایت فقیه، انتخابات، سیاسی و انقلاب و نظام به دست آمده و ستون فرهنگی از اطلاعات فرهنگی، آموزشی، مذهبی و مناسبتها، و سایر مقوله‌ها تحت عنوان اجتماعی جمع‌بندی شده است.

در این مرحله از تحقیق، مقوله‌های مختلف چنانکه در توضیحات آمد در چهار طبقه جمع‌بندی شد و داده‌های آماری ادغام گردید تا جداول دو متغیره به منظور تست فرضیات تحقیق به دست آید. سپس چهار فرضیه تحقیق از طریق آزمون معنی‌دار خی دو (χ^2) بررسی شده که ذیلاً به آن پرداخته شده است.

جدول شماره ۷: توزیع فراوانی تیتر اول در چهار موضوع اصلی به تفکیک روزنامه

روزنامه	موضوعات	سیاست	سیاسی	فرهنگی	اجتماعی
رسالت	۷۰	۵۹	۶۴	۲۹	
ایران	۴۲	۹	۱۶	۱۰	
سلام	۳	۹	۱۵	۱۹	

روزنامه	موضوعات	سیاست	سیاسی	فرهنگی	اجتماعی
رسالت	۵۰	۶۵	۷۰	۸۰	
ایران	۵۲	۴۰	۷۱	۱۲۳	
سلام	۱۰۶	۴۶	۳۸	۹۲	

$$\chi^2_{(a)} = 47/82 \quad \chi^2_{tab} = 12/6 \quad df = 6 \quad a = 0/05$$

جدول فوق جهت تست فرضیه شماره ۲ که «وجود ارتباط بین موضوعات سرمقاله‌ها با هر روزنامه» است آماده شده است. اطلاعات ذیل جدول، حاکی از اثبات فرضیه است که با ۹۵٪ اطمینان می‌توان قضاوت نمود این رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۸: توزیع فراوانی تیتر اول در چهار موضوع اصلی به تفکیک روزنامه

$$\chi^2_{(a)} = 24/2 \quad \chi^2_{tab} = 12/6 \quad df = 6 \quad a = 0/05$$

جدول فوق تست فرضیه اول از فرمول معنی‌داری خی ۲ (χ^2) یا کاسکور می‌باشد که با ۹۵٪ اطمینان، رابطه بین تیتر اول یعنی اهمیت دادن به موضوعات تیتر اول و نوع روزنامه را اثبات می‌کند. یعنی اینکه هر روزنامه متناسب با گرایش خود موضوعات تیتر اول را انتخاب کرده است. توضیح

جدول شماره ۹: توزیع فراوانی موضوعات مقالات سیاسی در چهار موضوع اصلی به تفکیک روزنامه

روزنامه	موضوعات	سیاست	سیاسی	فرهنگی	اجتماعی
رسالت		۳۱۹	۵	۶	۱۷
ایران		۳۱	۱۸	۳۹	۸۸
سلام		۷۴	۴۶	۷۵	۶۵

$$x^2(a) = 400/7 \quad x^2_{tab} = 12/6 \quad df = 6 \quad a = 0/05$$

جدول شماره ۹ و اطلاعات ذیل آن، حاکی از اثبات فرضیه شماره ۳ که «رابطه معنی داری بین موضوعات مقالات سیاسی و روزنامه‌هاست» را نشان می‌دهد به این معنی که هر روزنامه مطالب و موضوعات خاصی را مد نظر داشته است و همه در یک جهت حرکت نکرده‌اند.

جدول شماره ۱۰: توزیع فراوانی میران استناد مقالات سیاسی به تفکیک روزنامه

روزنامه	موضوعات	سیاست	سیاسی	فرهنگی	اجتماعی
رسالت		۷	۱۷	۳۱۱	
ایران		۵۸	۲۴	۴۶	
سلام		۱۰۲	۴۸	۲۱	

$$x^2(a) = 347/1 \quad x^2_{tab} = 9/49 \quad df = 4 \quad a = 0/05$$

جدول فوق نشان می‌دهد تا چه حد روزنامه‌ها مقالات سیاسی مستند به پی‌نوشت [فرنس] ارائه نموده‌اند و فضا برای صاحبان قلم و نظر باز بوده است. در این جدول، فرضیه شماره ۴ که رابطه معنی داری بین «مقالات مستند در روزنامه‌ها» وجود دارد اثبات شده است. به این معنی که تمام این روزنامه‌ها به یکسان در ارائه مقالات مستند به زیرنویس یا پی‌نوشت اقدام نکرده‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۱- تست فرضیات حاکی از وجود رابطه بین روزنامه‌ها و نوع موضوعاتی است که آنها ارائه می‌کنند. این به معنای آن است که موضوع روزنامه‌ها از نوع گرایش هر روزنامه تبعیت می‌کند. این تفاوت در گرایشها در جدولهای مندرج کاملاً مشهود است.

۲- اگرچه در کار فرهنگی کمیت مطرح نیست، لیکن داده‌های تحقیق از کم بودن مقدار سرمقاله‌های روزنامه

سلام حکایت می‌کند. با توجه به تمایل مردم و خوانندگان به دانستن نظر هر روزنامه در رویدادهای گوناگون و لزوم پرورش قدرت تحلیل آنها، ضروری به نظر می‌رسد روزنامه یاد شده، این بخش را تقویت نماید.

۳- نکته مهم اینکه مقالات سیاسی که در جامعه‌پذیری سیاسی و آموزش دانش و رفتار سیاسی بسیار حایز اهمیت است در این جراید تفاوت‌های زیادی دارند. روزنامه رسالت در این بخش به‌طور خارق‌العاده‌ای به عمده‌سازی تحلیل سیاستهای خارجی، یعنی پیرامون تحولات سیاسی سایر کشورها و جوامع پرداخته است. اگرچه این امر برای توسعه سیاسی لازم است، لیکن کافی نیست. بالعکس در روزنامه سلام بیشترین تلاش را در آموزش مفاهیم سیاسی می‌بینیم که در کنار بیان سیاستهای خارجی، این دسته از مطالب و مباحث کلیدی و اساسی را بیان نموده است. در روزنامه ایران تاریخ سیاسی مهمترین موضوع بوده است.

۴- مستند بودن مقالات سیاسی برای خوانندگان امری مهم است. از این حیث مقالات سیاسی طبقه‌بندی شده است. در روزنامه رسالت بیشترین مقالات سیاسی که به‌طور عمده در صفحه سیاسی مندرج شده به نقل از خبرگزاریهای خارجی است. در این روزنامه کمتر مقاله‌ای دیده می‌شود که همراه با زیرنویس و ذکر منابع و مأخذ مندرج شده باشد. در حالی که در دو روزنامه دیگر، وضع کاملاً متفاوت است و مقالات با زیرنویس و استفاده از تحلیل‌گران و نویسندگان گوناگونی آمده است.

منابع

- ۱- آبرکرامبی، نیکلاس و دیگران. فرهنگ جامعه‌شناسی؛ ترجمه حسن پویان، تهران، انتشارات چاپخش، ۱۳۷۳.
- ۲- پای، لوسین. فرهنگ سیاسی و توسعه سیاسی؛ ترجمه مجید محمدی، نامه فرهنگ، شماره ۵ و ۶، ۱۳۷۰.
- ۳- دورژه، موریس. روشهای علوم اجتماعی؛ ترجمه خسرو اسدی، تهران، نشر جاویدان، سال ۱۳۶۶.
- ۴- روزنامه رسالت، سال ۱۳۷۵
- ۵- روزنامه ایران، سال ۱۳۷۵
- ۶- روزنامه سلام، سال ۱۳۷۵
- ۷- روزنامه همشهری، ۱۳۷۶/۲/۲۱
- ۸- روزنامه همشهری، ۱۳۷۶/۲/۲۰
- ۹- روزنامه کیهان، ۱۳۷۵/۹/۱۷
- ۱۰- روزنامه ایران، ۱۳۷۶/۶/۲۴
- ۱۱- فروند، ژولین. جامعه‌شناسی ماکس وبر؛ ترجمه عبدالحسین نیک‌کهر، تهران، نشر نیکان، ۱۳۶۲.
- ۱۲- قوام، عبدالعلی. توسعه سیاسی و تحول اداری؛ نشر قومس، ۱۳۷۱.